

Staden tillhör alla- undervisningsmaterial

Handbok för lärare i åk 3–4

**Staden
tillhör
ALLA**

© 2024 Förebyggande rusmedelsarbete EHYT rf
Staden tillhör alla-projektet
Utvecklat av: Heini Kärkkäinen och Minna Lehtinen
Grafisk formgivning: Linnéa Sjöholm
Sättning: Minna Lehtinen
Illustratör: Hanna Siira

Undervisningsmaterialet har producerats som en del av projektet Staden tillhör alla (2022–2024) vid Förebyggande rusmedelsarbete EHYT rf. Projektet har finansierats av Stiftelsen BMR. I utvecklingskedet av materialet har lågstadieskolor i Borgå, Lojo, Helsingfors, Esbo och Vanda besökts.

www.ehyt.fi/staden-tillhor-alla

Genom att klicka på
rubriken kommer
du rakt till den
sidan du vill.

Innehållsförteckning

Förord	4
Hur används läromaterialet	5
Barnens reflektioner över rusmedel	7
Polisens handlingsrekommendationer	10
Lektion 1	11
Inledning och orientering i ämnet	14
Samtal om rusmedel	16
Reflektionsuppgifter i grupp	18
Rekommendationer för åtgärder i otrygga situationer	22
Video: Vad ska jag göra om jag blir rädd ute på stan?	24
Avslappningsövning	26
Lektion 2	27
Vad betyder beroende?	29
Brädspel i grupper	30
Extrauppgift: korsord	32
Hemuppgift och självreflektion	33
Utprintbara uppgifter	34
Reflektionsuppgift	35
Brädspelen i storlek A3	41
Uppgifterna och de rätta svaren till brädspelen	42
Korsord	44
Hemuppgift	46
Alternativa reflektionsuppgifter	47
En färgläggningsbild på en stadsmiljö	53
Du kan försvara dig själv-affischen i storlek A3	54
Tack!	55
Källor	56

Bästa lärare!

Vi pratar sällan med barn om möten med berusade människor, även om barnen råkar ut för sådana situationer när de rör sig utanför hemmet. Om vi utgår från att små barn inte ser eller förstår händelser i deras omgivning kan barnen bli ensamma med många av sina tankar och funderingar.

Användningen av rusmedel syns också i barnens dagliga liv. Tomma burkar och flaskor på marken, alkoholhyllor i butikerna, sprutor och nålar på lekplatserna, berusade människor ute på stan, användning av rusmedel i hemmet, på restauranger och uteserveringar, nyhetsrubriker och reklam – allt detta ingår i barnens verklighet. Det är viktigt att ta upp frågan om användningen av rusmedel i tidig ålder både i skolan och hemma, eftersom barn lär sig om säkerhet och trygghet genom växelverkan med vuxna.

En av de viktigaste principerna inom det preventiva rusmedelsarbetet är att det är möjligt att prata om rusmedel med människor i alla åldrar! En öppen och åldersanpassad diskussion hjälper barnet att identifiera och undvika otrygga situationer. Barn som känner igen situationer och beteenden som inte är acceptabla har bättre förmåga att försvara sig. Syftet är inte att skrämja barnen utan att informera och uppmuntra barnen och att stärka de faktorer som skyddar dem.

Framför dig har du ett färdigt läromaterial som skapats inom ramen för EHYT-projektet Staden tillhör alla. Det innehåller allt material som behövs på lektioner för elever i årskurs 3 och 4 i grundskolan. Med hjälp av materialet kan du lära barnen hur de kan skydda sig själva när de möter en berusad eller förvirrad människa. Samtidigt lär sig barnen att människor kan hamna i olika livssituationer.

Lektionerna kan användas inom undervisningen i känslö- och trygghetsfärdigheter och de bygger på barnets rättigheter. Innehållet har utvecklats i enlighet med målen i läroplanen och det stärker barnets mångsidiga kompetens (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014).

Undervisningsmaterialet har utvecklats utifrån pilotprojekt och med stöd av respons från lärare som deltog i dessa projekt. Många av barnens frågor och tankar under lektionerna har tagits med i innehållet. I sin respons har lärare berömt hur detta tema, som kan kännas svårt att behandla, har klätts i ord. De har också berömt den klara och mångsidiga lektionsstrukturen och det åldersanpassade sättet att behandla ämnet.

Med den här handboken vill vi ge dig tydliga instruktioner om hur du förbereder dig inför en lektion. I handboken finns en färdig presentation, lektionsplaner och utdelningsmaterial som du kan använda i din undervisning.

Jag hoppas att handboken uppmuntrar dig att stärka barnens känslö- och säkerhetsfärdigheter!

Helsingfors, 19.1.2024

Minna Lehtinen

Projektchef

Staden tillhör alla-projektet

Hur används läromaterialet:

Hur används materialet?

- Undervisningsmaterialet består av två 45 minuter långa lektioner. Du hittar färdiga lektionsplaner och material för lektionerna i den här vägledningen. Det är en bra idé att ta en rast eller någon annan paus mellan lektionerna.
- Lektionerna bygger på en PowerPoint-presentation. I handledningen ser du vilka uppgifter som ska skrivas ut.
- Uppgifterna kan differentieras nedåt och uppåt. Dessa punkter anges i lektionsplaner med pilar som visar nedåt och uppåt.
 - ↑ Differentiering uppåt
 - ↓ Differentiering nedåt
 - ↑↓ Differentiering uppåt eller nedåt
- Uppgifternas uppskattade längder, som du kan tillämpa efter behov, anges i lektionsplanerna.
- Undervisningsmaterialet har utformats som en sammanhängande helhet, men dess innehåll kan också användas som en del av lektioner i olika läroämnen eller i anslutning till mångvetenskapliga lärområden. Innehållet kan också användas när elever tar upp lektionernas ämnen på eget initiativ och det finns ett behov att stärka elevernas säkerhets- och känslofärdigheter.

Vad ska jag tänka på?

- Stärk elevernas känsla av trygghet genom att skapa en atmosfär av förtroende i klassrummet. Låt barnen ställa frågor och berätta om sina egna upplevelser när de mött berusade eller förvirrade människor ute på stan.
- Tänk på att ämnet kan väcka olika känslor hos olika barn. Om en elev på lektionen berättar om en oroande situation hemma hos sig kan du säga till barnet: *"Bra att du berättade om det här. Vi pratar om det på tumanhand efter lektionen."* Styr diskussionen till den allmänna nivån. Prata med barnet på tumanhand så snart som möjligt och om din oro vaknar, konsultera skolans elevvårdsgrupp och handla i enlighet med skolans riktlinjer. Gör vid behov en barnskyddsanmälan.

- Om det utifrån barnens upplevelser uppstår oro för säkerheten i bostadsområdet kan skolan kontakta den person som ansvarar för säkerheten i kommunen.
- Om det finns berusade personer i närheten av skolan och stöd behövs kan skolorna samarbeta med det uppsökande närarbetet, det sociala arbetet med vuxna eller organisationer som är specialiserade på rusmedelsarbete. Polisen hanterar alla akuta situationer.

Var hittar jag det utprintbara materialet?

- Allt stödmaterial och information du behöver för att ordna en lektion hittar du på EHYTs hemsida <https://www.ehyt.fi/staden-tillhor-alla>.

Hur informeras vårdnadshavarna?

- Det är bra att informera vårdnadshavarna om lektionerna på förhand. Barnen får dessutom en hemuppgift om lektionerna, och genom uppgifterna får också familjen delta.
- Här är en mall till ett meddelande som du kan använda för att informera närstående:

Ditt barn kommer att delta i en Staden tillhör alla-lektion i skolan. Ett barn kan uppleva det som förbryllande eller skrämmande då hen möter berusade eller förvirrade människor ute på stan. Därför är det viktigt att prata om sådana frågor med barnet och att ge barnet fostran i trygghetsfärdigheter.

På lektionen diskuterar vi säkerhet och reflekterar över hur barnet kan handla på ett tryggt sätt till exempel då hen möter berusade eller förvirrade människor. Vi pratar också om olika människor och livssituationer under lektionen.

Tack för att du tar undervisningsmaterialet i användning! Vänligen ge oss feedback:

<https://q.surveypal.com/kaupunki-staden>

Barnens reflektioner över rusmedel

Den som svarar är specialisten Inari Viskari.

Varför använder vuxna rusmedel?

- Det har många orsaker. En del använder rusmedel för att koppla av, andra till exempel för att glömma sina bekymmer. En tråkig sida med det här är att bekymmer och sorger inte försvinner när man använder rusmedel. Tvärtom – de blir värre.
- Alla vuxna använder inte rusmedel. Väldigt många vuxna använder till exempel alkohol mycket sällan, då och då, och lite i taget. Då orsakar det inte problem för andra.

Varför är en del vuxna berusade ute på stan?

- Det finns människor som använder för mycket alkohol på en gång, så mycket att man märker att de är berusade. Det finns också ett litet antal personer som använder olagliga rusmedel (narkotika, droger) på ett skadligt sätt. En del människor betar sig på ett avvikande sätt när de blir berusade.

Tyvärr har de som är beroende av narkotika blivit fler, och därför har det blivit vanligare att möta sådana människor ute på stan. En del av dessa människor har inget hem och ingen plats där de kan tillbringa sin tid.

Varför sitter vuxna alltid på samma plats?

- Berusade människor vill också träffa varandra och umgås på bekanta platser, precis som vi andra. De har all rätt att göra det, eftersom staden tillhör alla.

Svordomar och skrik är skrämmande.

- Svordomar och skrik är skrämmande för många människor, mig med. Men du behöver inte stå ut med det. Berusade personer förstår inte alltid att deras röst kan vara hög eller att de betar sig och talar på ett annat sätt än när de inte är berusade.

→

Det finns vuxna som dricker alkohol framför butiken. Jag är rädd för att gå förbi dem.

- Berusade personer förstår inte alltid att deras drickande kan vara skrämmande för ett barn.

Det är förbjudet att dricka alkohol framför en butik. Men vissa människor bryr sig inte om reglerna och det finns också människor som inte klarar av att följa dem. Ofta tillkallas en väktare, och då lämnar de platsen.

Det skulle vara bra om vi hade fler människor som gick ute på gatorna och besökte ställen där berusade människor tillbringar sin tid. De skulle kunna prata med de berusade och vänligt be dem gå till ett annat ställe eller till särskilda tjänster.

Vad händer om man använder för mycket rusmedel?

- Om man använder för mycket rusmedel kan det uppstå tråkiga symtom och besvär av många olika slag. Det beror på vilket rusmedel som används, hur ofta och hur mycket åt gången. Farligast är det att använda flera olika rusmedel samtidigt. Det är aldrig alldeles tryggt eller oskadligt att använda droger.

Kan man bli frisk från beroende av rusmedel?

- Ja. Men det kan ta länge att bli frisk. Långvarig användning av rusmedel orsakar en problem av många olika slag. Det kan vara svårt att sluta använda rusmedel eftersom det orsakar obehag av många olika slag, till exempel smärta, illamående och ångest.

Om en människa har ett allvarligt problem med missbruk av rusmedel är det en sjukdom som kan och ska behandlas. Ofta behöver dessa människor också hjälp med annat, till exempel med psykiska problem.

Är det svårt för vuxna att be om hjälp?

- Det kan vara svårt för många vuxna att be om hjälp för att de skäms för sin användning av rusmedel eller för andra problem som anknyter till det. Personer som har problem med användningen av rusmedel kanske inte bemöts med samma vänlighet som personer som har andra sjukdomar, t.ex. diabetes. Den som blir illa behandlad och tilltalas på ett ovänligt sätt vill kanske inte söka hjälp.

Rusmedel gör inte en människa ond.

- En del människor kan börja uppföra sig på ett annat sätt när de använt rusmedel, särskilt om de använt för mycket rusmedel. Jag skulle säga att en människa som använder rusmedel inte är ond, men att en människa kan uppföra sig dåligt när hen är påverkad av rusmedel.

En ond människa är enligt min mening någon som medvetet vill skada andra människor. En del människor som är beroende av rusmedel måste stjäla t.ex. från butiker för att få pengar till rusmedel.

Jag tycker att det de gör är fel, men de behöver ändå hjälp och stöd så att de inte behöver stjäla. Det är viktigt att komma ihåg att om en människa använder rusmedel, betyder det inte automatiskt att människan också stjälar eller stör andra. Bara en del människor gör så.

Jag hoppas att allt går bra.

- Det hoppas jag också! Även om inte alla har det bra ska vi ta hand om alla och komma ihåg att varje människa är viktig.

Barnens frågor och tankar besvaras av Inari Viskari, specialist på Institutet för hälsa och välfärd THL. Inari har gjort en lång karriär för att öka säkerheten i städerna och avveckla stigmatiseringen. Staden tillhör alla-verksamheten inspirerades av Inaris grannskapsarbete i Sininauha-säätiös boendeenhet på Rosavillagatan i Helsingfors år 2013.

Läs mera om stigma på finska på [THLs sidor](#).

Polisens handlingsrekommendationer för situationer där ett barn möter en berusad eller virrig person

En del människor kan uppföra sig virrigt på grund av att de använt rusmedel. Berusade eller virriga människor gör i allmänhet inte andra människor illa, men ibland kan situationerna kännas skrämmande. Särskilt barn och unga känner sig otrygga på ställen där det finns människor som använder rusmedel och betar sig på ett virrigt sätt. Det är bra att göra en omväg runt sådana situationer och ställen. Största delen av alla människor som använder rusmedel uppför sig på ett lugnt sätt, men tyvärr inte alla.

De vuxna har den viktiga uppgiften att stöda barnens känsla av trygghet. När man pratat med barnet på förhand om olika fenomen i omgivningen, kan barnet lättare identifiera och förutse otrygga situationer.

Berätta för barnet att hen kan möta människor av olika slag och överraskande situationer när hen är utomhus. Lär barnet hur hen ska göra om hen känner sig rädd. Uppmuntra barnet att berätta om möten och spännande situationer av alla slag för en trygg vuxen, till exempel för föräldrarna eller läraren.

Polisen har sammanställt rekommendationer för hur man ska göra i otrygga situationer av olika slag. Använd rekommendationerna när du pratar med barnet om vilka trygga beslut barnet kan göra när hen rör sig ensam utomhus.

Gör så här:

OM DU SER EN PERSON SOM BETER SIG STÖRANDE

- Gå bara snabbt förbi den skrämmande personen, stanna inte, bara fortsätt.
- Du behöver inte prata med obekanta människor eller svara på frågor.
- Om du ser ett slagsmål eller känner dig rädd i situationen, håll avstånd och gå runt det som skrämmer dig.
- Berätta alltid för en trygg vuxen när något skrämmer dig.

OM DU MÖTER EN BERUSAD PERSON PÅ EN BUSS ELLER PÅ ETT TÅG

- Om en skrämmande person närmar sig dig, byt modigt plats. Du kan gå och sitta bredvid en trygg vuxen.
- Du kan också berätta om det som hänt för föraren eller en vuxen i närheten.
- Du kan förutse situationen genom att sitta på platsen närmare gången på bussen eller tåget, vilket gör det lättare att byta plats vid behov. Välj din plats i bussen längst fram, nära föraren, så har du lättare att be om hjälp av en vuxen vid behov.

OM NÅGON ÄR ELAK ELLER SKRIKER PÅ DIG

- Gå din väg och glöm det hen sagt.
- Du ska aldrig börja argumentera eller bråka med en virrig person.
- Berätta för dina föräldrar eller en annan pålitlig vuxen om det som har hänt, så att ni inte behöver oroas för det.

OM NÅGON BER DIG OM NÅGOT

- Du behöver inte svara när någon ber dig om något. Du kan gå din väg, eller hålla avstånd.
- Håll alltid tillräckligt avstånd i en situation där en snurrig person talar till dig.
- Om du svarar till en person, så svara kort och artigt och lämna platsen.
- Om någon ber om att få låna din telefon kan du säga: "Jag får inte låna ut min telefon till någon."
- Om någon kommer och ber något av dig, till exempel pengar, kan du svara på ett vänligt sätt: "Förlåt, jag har inga pengar",

OM NÅGON FÖRSÖKER TA NÅGOT FRÅN DIG

- Förbjud personen att ta föremålet med hög röst, spring i väg och ropa på hjälp med hög röst.
- Om detta inte hjälper, ge bort föremålet. Kom ihåg att du är värd mer än saker. Din egen säkerhet är mycket viktigare.
- Berätta omedelbart vad som hänt för dina föräldrar eller en vuxen som är i närheten och ring tillsammans till nödnumret 112 vid behov.

OM NÅGON BÖRJAR FÖLJA DIG

- Be modigt om hjälp av en vuxen i närheten.
- Gå in i till exempel en butik, ett bibliotek, en kiosk, en blomsteraffär eller en plats där det finns andra människor. Berätta omedelbart för en vuxen om vad som hänt.
- Spring i väg och skrik högt efter hjälp.

Kom ihåg att i skrämmande situationer kan du alltid ringa nödnumret 112, så kommer polisen till din hjälp.

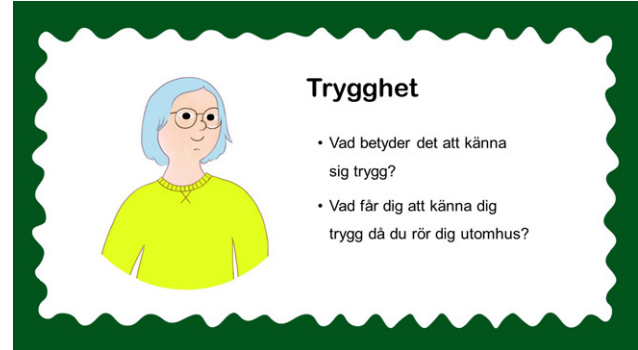
Rekommendationerna har gjorts av det förebyggande arbetet på polisinrättningen i Helsingfors

Lektion 1

Lektionens gång (45 min.):

1. Inledning och orientering i ämnet
2. Samtal om rusmedel
3. Reflektionsuppgifter i grupp
4. Rekommendationer för åtgärder i otrygga situationer
5. Video: Vad ska jag göra om jag blir rädd ute på stan?
6. Avslappningsövning

1. Inledning och orientering i ämnet

Målet med uppgiften:

- Att orientera sig och bekanta sig med lektionens olika innehåll.
- Eleverna förstår vad trygg och otrygg betyder och känner igen kroppens reaktioner på dessa känslor.
- Eleverna identifierar faktorer som skapar trygghet eller otrygghet i deras boendemiljö.

Uppgiftens längd:

10 minuter

Instruktionerna för uppgiften:

Berätta för eleverna att ni under lektionen kommer att prata om säkerhet, om hur man rör sig tryggt ute på stan och om spännande situationer som eleverna kan möta på skolvägen eller ute på stan. Ni studerar stadsbilden och pratar om vad det betyder att "Staden tillhör alla".

Fråga eleverna:

- **Vad betyder trygg?**

- Trygg betyder att du känner att du är i skydd och på ett bra ställe, där du inte behöver vara oroad. När du känner dig trygg har du inte en känsla av fara eller rädsla, utan du känner dig lugn och på gott humör.

- **Vad får dig att känna dig trygg när du rör dig utomhus?**

- Till exempel vänner, familjen, andra människor, bekanta vägar och belysning kan ge en känsla av trygghet.

- **Vad betyder otrygg?**

- Otrygg betyder att du inte känner att du är i skydd och att du känner dig rädd. Då kan det vara svårt för dig att le och vara avslappnad. När vi är rädda kan vi känna att det pirrar i magen, att vi har en tryckande känsla i bröstet, att andhämtningen blir snabbare, hjärtat slår fortare, fötterna skakar eller rösten darrar.
- Alla är rädda ibland. Ibland är rädsla en bra sak. Rädslan kan vara en viktig signal som varnar om en fara eller säger att det är dags att skydda sig och agera.

- **Vad kan få dig att känna dig otrygg när du rör dig utomhus?**

- Man kan känna sig otrygg när man går ensam, längs obekanta vägar, genom mörka gränder och skogar, eller när man möter okända människor.
- En sak som kan få barn att känna sig otrygga är rusmedel, som vi kommer att prata mer om i dag.

2. Samtal om rusmedel

Vad är rusmedel?

- Alkohol
- Tobak, snus mm.
- Droger
- Rusmedel kan vara skadliga för hälsan och de kan påverka människans beteende.

Har du någonsin sett en person som använder rusmedel när du varit ute på stan?

Målet med uppgiften:

- Eleverna kan nämna alkohol, tobak och droger som exempel på rusmedel.
- Eleverna förstår hur rusmedel påverkar en människas hälsa och funktionsförmåga.

Uppgiftens längd:

5 minuter

Instruktionerna för uppgiften:

Gå i korthet och med lärarens ledning igenom olika rusmedel och deras inverkan på människan.

Fråga eleverna:

- **Vad är rusmedel?**
 - Alkohol, nikotinprodukter och droger kallas för rusmedel. De är förbjudna för barn. Alkohol är en dryck för vuxna, till exempel öl eller vin är alkohol. Nikotinprodukter kan vara tobak, snus, vape (e-cigarett). Droger är farliga ämnen som är olagliga i Finland. Droger kan vara skadliga för hälsan och kan förändra en människas beteende.
 - Rusmedel kan få människor att bete sig på olika sätt, till exempel på ett glatt, konstigt eller förvirrat sätt. Då kan människan prata med hög röst eller otydligt. Eller så kan hen gå klumpigt eller stapplande. Det kallas berusning.
 - Många använder inte rusmedel alls. Det finns vuxna som endast använder rusmedel ibland eller lite åt gången. De dricker till exempel en bastudryck, men så lite att det inte förändrar deras beteende eller påverkar deras hälsa. Andra människor använder mycket rusmedel eller ofta, och det påverkar deras beteende och hälsa.
 - Den som använder rusmedel ofta kan bli beroende av dem. En människa som är beroende av rusmedel tänker hela tiden på rusmedlet och vill ha mer av det. Beroendet gör att människan fortsätter att använda rusmedel och att det kan vara svårt för hen att sluta använda rusmedel trots att hen vill sluta. Beroende av rusmedel är en sjukdom, men det är möjligt att bli frisk från beroendet genom behandling.
- **Har du någonsin sett en person som använder rusmedel när du varit ute på stan?**

Elever kan ibland göra kommentarer om en närstående persons användning av rusmedel. Då är det viktigt att föra diskussionen tillbaka till en allmän nivå. Om läraren blir oroad för en elev, är det bra att fortsätta samtalet med barnet på tumanhand efter lektionen och vid behov vidta åtgärder i enlighet med skolans anvisningar.

3. Reflektionsuppgifter i grupp

Målet med uppgiften:

- Eleverna lär sig att förutse och känna igen farliga situationer.
- Eleverna hittar på olika sätt att handla tryggt i skrämmande situationer och att använda dem i sin vardag.
- Eleverna utvecklar sina färdigheter i grupparbete.

Uppgiftens längd:

15 min. inklusive grupparbete och samtal om lösningarna.

Nödvändig utrustning och instruktioner om utskrift:

Utskrivna reflektionsuppgifter. Skriv ut en egen reflektionsuppgift för varje grupp. Det finns totalt fem olika reflektionsuppgifter.

Instruktionerna för uppgiften:

Dela in eleverna i fem smågrupper. Varje grupp får olika reflektionsuppgifter som de ska göra i grupp. Läraren går runt i klassrummet och hjälper till om det behövs. Slutligen berättar varje grupp om sin uppgift och sin lösning för hela klassen. Vid behov kompletterar läraren kompletterar svaren med hjälp av de färdiga svaren. Handlingsrekommendationerna har utarbetats i samarbete med den förebyggande linjen vid polisinrättningen i Helsingfors.

Differentiering:

- ↑↓ Välj de reflektionsuppgifter som passar bäst för din grupp. De återstående reflektionsuppgifterna finns i slutet av PowerPoint-presentationen, därifrån du kan flytta dem till de andra reflektionsuppgifterna.
- ↓ Du kan diskutera uppgifterna med hela gruppen. Då behöver du inte skriva ut uppgifterna
- ↑ Ni kan också göra uppgifterna på en bana med punkter eller kontroller. Då är det bra att reservera mer tid för uppgifterna.

Reflektionsuppgifter som valts ut på förhand för lektionen:

Bild av situationen	Reflektionsuppgift	Svar
	<p>Du är på väg till din kompis. Vid trappan sitter två vuxna som dricker alkohol.</p> <p>Hur gör du då?</p>	<p>Gå runt om det är möjligt, eller använd en annan dörr. Du kan också be om hjälp av en vuxen eller ringa till dina föräldrar. Om situationen verkar lugn kan du också artigt be dem flytta på sig, men du behöver inte säga något om du inte vill. Be en vuxen om hjälp om detta händer.</p>
	<p>Du sitter på bussen på väg till din kompis. En vuxen som verkar snurrig kommer och sätter sig bredvid dig.</p> <p>Hur gör du då?</p>	<p>Om en skrämmande person kommer nära dig eller någon stör dig, byt plats. Du kan sätta dig bredvid en trygg vuxen. Berätta för föraren eller en vuxen i närheten om vad som har hänt.</p> <p>I bussen eller tåget är det bra att sitta på bänken som är närmast gången, så att du enkelt kan byta plats och be om hjälp om det behövs.</p>
	<p>Du är på väg hem. En grupp vuxna skriker och grälar med varandra på gatan.</p> <p>Hur gör du då?</p>	<p>Du behöver inte lösa deras bråk, utan fortsatt modigt din väg genom att byta sida på vägen och gå runt gruppen.</p> <p>Berätta för en trygg vuxen om händelsen.</p>

Bild av situationen	Reflektionsuppgift	Svar
	<p>Du är ute och väntar på din kompis. En okänd vuxen som betar sig virrigt talar konstiga saker för sig själv.</p> <p>Vad gör du då?</p>	<p>Gå närmare andra människor eller gå längre bort från personen. Du kan också gå in i en byggnad eller en butik och vänta på din vän.</p> <p>Det kan vara så att personen har använt så mycket rusmedel att hen betar sig virrigt. En person kan också bete sig virrigt även om hen inte har använt rusmedel. Hen kan till exempel ha någon form av psykisk störning.</p>
	<p>En okänd person skriker elaka saker åt dig och din kompis då ni är på väg till biblioteket.</p> <p>Hur gör ni då?</p>	<p>Gå förbi, det är inte värt att stanna kvar och lyssna på rop eller svara. Ibland kan någon dumpa sina dåliga känslor på andra, även om det inte är rätt. Berätta för dina föräldrar om det som har hänt, till exempel för någon som jobbar eller besöker biblioteket.</p>

Alternativa reflektionsuppgifter för lektionen:

Gå till de alternativa reflektionsuppgifterna.

Bild av situationen	Reflektionsuppgift	Svar
	<p>Du väntar på bussen. En okänd vuxen ber att du sätter dig bredvid hen.</p> <p>Hur gör du då?</p>	<p>Man behöver inte sätta sig bredvid en okänd person och man behöver inte prata med främlingar om det känns obekvämt. Om situationen känns obehaglig kan man säga nej och flytta längre bort. Berätta en trygg vuxen.</p>

Bild av situationen	Reflektionsuppgift	Svar
	<p>Du är utanför butiken. En främling ber om att få pengar av dig.</p> <p>Hur gör du då?</p>	<p>Du behöver inte ge pengar. Du kan välja att inte svara eller säga kort "Ursäkta, jag har inga pengar". Håll avstånd eller gå i väg från situationen.</p>
	<p>Du är på väg till skolan. En okänd person försöker komma åt din ryggsäck.</p> <p>Hur gör du då?</p>	<p>Säg högt och tydligt åt personen att inte ta ryggsäcken. Om detta inte hjälper, låt personen ta ryggsäcken. Spring iväg och be om hjälp. Kom ihåg att du är viktigare än saken och din egen säkerhet är det viktigaste. Berätta genast om det som hänt till dina föräldrar eller en trygg vuxen i närheten. Ni kan tillsammans ringa 112 vid behov.</p>
	<p>Du är ute och leker med en kompis. En okänd vuxen börjar följa efter er.</p> <p>Hur gör ni då?</p>	<p>Be modigt hjälp från en vuxen i närheten. Gå in i en butik, ett bibliotek, en kiosk eller en plats där det finns andra människor. Berätta omedelbart för en vuxen om vad som har hänt. Om det behövs, spring iväg och ropa om hjälp. Kom ihåg att berätta om situationen för dina föräldrar senare.</p>
	<p>Du är med din kompis i skogen. Ni hittar en nål och en trasig glasflaska på marken.</p> <p>Hur gör ni då?</p>	<p>Om du ser en trasig glasflaska eller en spruta - rör inte utan berätta för en trygg vuxen om dem. Du kan skada dig själv. Därför är det tryggt att berätta om detta för en vuxen. En vuxen kan samla dem tryggt med handskar eller papper så att ingen skadar sig.</p>

4. Rekommendationer för åtgärder i otrygga situationer

Målet med uppgiften:

- Eleverna lär sig instruktionerna för hur de ska göra i otrygga situationer och vet hur de ska följa instruktionerna i sin vardag.
- Eleverna förstår att de kan påverka sitt eget välbefinnande och sin egen säkerhet genom att handla själva.
- Eleverna kan beskriva vad en trygg vuxen är och nämna minst en trygg vuxen i sitt liv.
- Eleven vet hur och när han/hon ska ringa nödnumret.

Uppgiftens längd:

5 minuter

Instruktionerna för uppgiften:

Gruppen går igenom instruktionerna för hantering av skrämmande situationer: säg nej, gå din väg och berätta för en trygg vuxen. Gruppen samtalar om vem som skulle kunna vara en trygg vuxen.

Om du vill kan du printa ut handlingsinstruktionerna som en planch i storlek A3 till klassen.

Fråga eleverna:

- **Vad är nödnumret i Finland?**
 - 112
- **Vad ska man säga då man ringer nödnumret?**
 - Beskriv vad som har hänt och var det har hänt.
 - Svara på frågorna som ställs och lyssna på instruktionerna.
 - Stäng linjen efter att du har fått tillstånd att göra det.
- **När ringer man nödnumret?**
 - I nödsituationer. Om dina föräldrar eller andra vuxna är närvarande, berätta först för dem om nödsituationen.
 - En nödsituation uppstår när du behöver polis, ambulans eller brandkår på plats. Ring om du är osäker hur du ska göra i situationen. I telefonsamtalet kommer du att bli ombedd att svara på alla nödvändiga frågor.
 - Nödnumret ska endast ringas i nödsituationer. Därför är det bra att känna igen situationer där det är lämpligt att ringa till nödcentralen och när du kan klara dig med hjälp av en vuxen.

Det är bra att berätta för eleverna att obehagliga situationer är mycket sällsynta och att de flesta människor är vänliga och betar sig lugnt. Ibland kan människor som använt mycket berusningsmedel eller som är sjuka uppföra sig på ett annat sätt. Därför är det viktigt att barnet vet hur man handlar på ett tryggt sätt.

5. Video: Vad ska jag göra om jag blir rädd ute på stan?

Målet med uppgiften:

- Eleverna vet hur de handlar på ett tryggt sätt i olika situationer.

Uppgiftens längd:

5–10 minuter

Nödvändig utrustning:

Videospelare och internetanslutning.

Instruktionerna för uppgiften:

Gruppen tittar tillsammans på videon från Youtube: Vad ska jag göra om jag blir rädd ute på stan?”. Efter att ha tittat på videon samtalar gruppen om videon. <https://ehyt.fi/trygg-stad>

Videon har finansierats av Helsingfors stad och publicerats med Helsingfors stads tillstånd. Den svenskspråkiga översättningen av videon har finansierats av Stiftelsen BMR. Videon har producerats av Tussitaikurit Oy / Marker Wizards Ltd.

Differentiering:

- ↑↓ Du kan välja svenskspråkiga undertexter till din video på Youtube.

Fråga eleverna:

- Vad kommer du ihåg av videon?
- Hurdana vägar lönar det sig att välja när man rör sig ute på stan?
- Vad skulle du göra om någon försökte ta något från dig?
- Vart kan du vända dig för att få hjälp?

Instruktionerna i videon:

1. Välj en väg där det också finns andra människor. Undvik mörka skogsvägar och tunnlar. Om du ser ett slagsmål eller blir rädd, gå till andra sidan av gatan.
2. Gå raskt förbi en person du är rädd för. Du behöver inte prata med obekanta människor, och du ska inte stanna för att tvista med dem. Om du åker buss eller tåg, byt modigt plats.
3. Om någon försöker ta något från dig eller röra vid dig, säg modigt nej. Men kom ihåg att du är mer värdefull än saker.
4. Be modigt om hjälp från en vuxen som finns i närheten. Du kan stiga in till exempel i en butik även om du inte planerar att köpa något.
5. Om det inte finns hjälp i närheten, ring 112, och polisen kommer och hjälper dig.
6. Prata med en trygg vuxen om det du är rädd för.

6. Avslappningsövning

Den lugnande tassen
Gör så här när du vill lugna kroppen och sinnet.

- Öppna din hand.
- Gå med fingret på andra handens utsida i takt med andningen:
 - Andas in när du går uppåt.
 - Andas ut när du går neråt.
- Gå igenom alla fingrar.

Målet med uppgiften:

- Eleverna lär sig att känna igen och hantera olika kroppsreaktioner och känslor, t.ex. rädsla, spänning och rastlöshet.
- Eleverna vet hur de kan använda djupandning för att lugna sig själva.

Uppgiftens längd:

5 minuter

Instruktionerna för uppgiften:

Samtidigt görs en lugnande övning, som läraren visar exempel på framför klassen. Instruktioner för den lugnande tassen:

1. Öppna din hand.
2. Följ med pekfingret längs den öppna handens kanter i takt med din andning:
 - När du andas in, gå upp för ett finger.
 - När du andas ut, gå ner för ett finger.
3. Gå igenom alla fingrar.

Lektion 2

Lektionens gång (45 min.):

1. Vad betyder beroende?
2. Brädspel i grupper
3. Tilläggsuppgift: korsord
4. Hemuppgift och självreflektion

1. Vad betyder beroende?

Foto: Minna Lehtinen

Målet med uppgiften:

- Eleverna förstår vad beroende betyder och hur beroende påverkar människors liv.
- Uppgifter stärker elevernas medkänsla och förståelse för olika människor och livssituationer.

Uppgiftens längd:

10 minuter

Instruktionerna för uppgiften:

Gruppen funderar tillsammans på vad beroende betyder. Vi bekantar oss med olika livssituationer med hjälp av fotografihälsningar. Bilderna visar människor som är beroende av rusmedel och människor som jobbar med att hjälpa eller stödja dem. Berätta för eleverna att beroende av rusmedel är en sjukdom som kan göra livet svårt, men som det finns hjälp och stöd för.

Fråga eleverna:

- Vilka tankar väckte bilderna och hälsningarna?

2. Brädspel i grupper

Målet med uppgiften:

- Eleverna tillämpar vad de har lärt sig om säkerhet tidigare.
- Eleverna identifierar faktorer som ger dem trygghet i deras liv.
- Eleverna får öva på att känna igen, uttrycka och ge namn åt olika känslor.
- Eleverna utvecklar sina färdigheter i att arbeta i grupp.

Uppgiftens längd:

20–25 minuter

Nödvändig utrustning och instruktioner om utskrift:

Speljäser, tärningar, spelbrädor samt utskrivna papper med frågor och svar. **OBS!** Skriv ut ett spelbräde i A3-format till varje grupp. Skriv ut ett separat papper med frågor och svar till varje grupp. Det lönar sig att skriva ut pappren dubbelsidigt och i storlek A4.

Instruktionerna för uppgiften:

Gå igenom spelets regler med hela klassen och dela in eleverna i samma grupper som gjorde reflektionsuppgifterna under föregående lektion. Varje grupp behöver ett spelbräde, ett papper med frågor och svar, en tärning och speljäser. Speljäserna kan vara vilka små föremål som helst, t.ex. suddgummin. Det är en bra idé att välja en elev i gruppen som ansvarar för att läsa uppgifterna och svaren

Spelets regler:

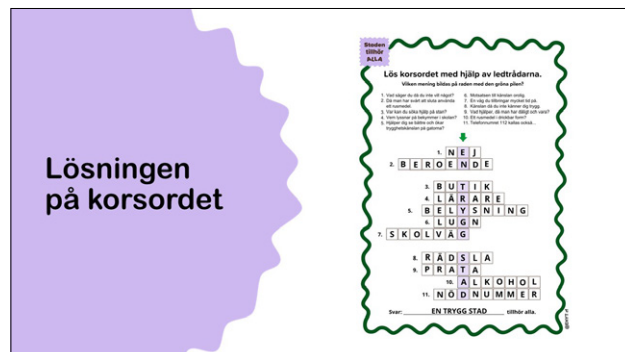
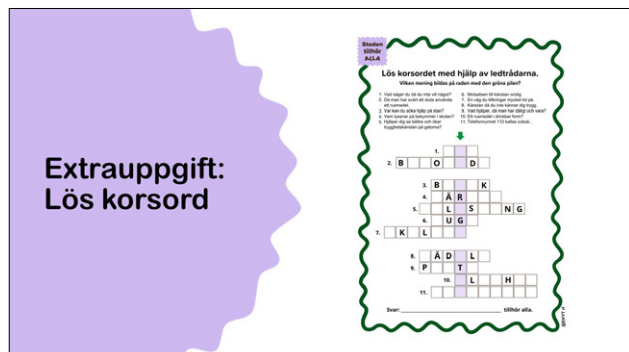
Kasta tärningen och flytta spelpjäsen så många steg på spelbrädet som tärningen visar. Den som är först i mål vinner.

- I en numrerad uppgiftsruta gör spelaren den uppgift som motsvarar numret på uppgiftspappret.
- I en ruta för känslopantomim föreställer spelaren en känsla och de andra får gissa.
- Om spelaren stannar i en ruta med en trappa, får hen ta genvägen när hen gjort uppgiften rätt.
- I en Stop-ruta ska spelaren stå över en omgång.

Differentiering:

- ↓ Du kan också låta eleverna spela i par som ett lag för att göra spelet enklare.
- ↑ Du kan göra spelet svårare genom att lägga till en regel om att vinnaren endast kommer i mål med ett jämnt nummer.
- ↓ Du kan använda färdiga känslkort i känslopantomimen. Korten gör det lättare för eleverna att känna igen och uttrycka känslor av olika slag.

3. Extrauppgift: korsord

Målet med uppgiften:

- Eleverna kan nämna de begrepp som de fått lära sig på lektionen.

Uppgiftens längd:

5–10 minuter

Nödvändig utrustning och instruktioner om utskrift:

Utskrift med korsordet till varje elev.

Instruktionerna för uppgiften:

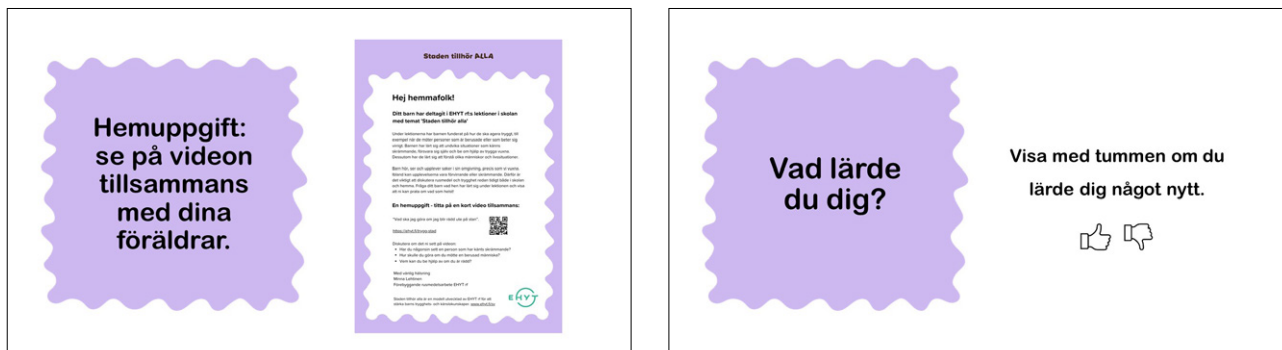
Ordlistan fungerar som en fristående extrauppgift för dem som redan har slutfört spelet. Eleverna löser korsordet med hjälp av tips. Det vertikala ordet är **En trygg stad**. Gå slutligen genom de rätta svaren, som är:

1. Nej	7. Skolväg
2. Beroende	8. Rädsla
3. Butik	9. Prata
4. Lärare	10. Alkohol
5. Belysning	11. Nödnummer
6. Lugn	

Differentiering:

- ↓ Du kan lägga till hjälpbokstäver i korsordet för att göra uppgiften enklare.

4. Hemuppgift och självreflektion

Målet med uppgiften:

- Eleverna repeterar det som de lärt sig på lektionerna.
- Barnet och vårdnadshavaren uppmuntras att prata om säkerhet, trygghet och barnets upplevelser.
- Eleven reflekterar över sitt eget lärande.

Uppgiftens längd:

5 minuter

Nödvändig utrustning och instruktioner om utskrift:

En utskriven broschyr till varje elev eller alternativt ett meddelande hem via Wilma.

Instruktionerna för uppgiften:

Läraren berättar för eleverna att deras hemuppgift är att titta på en video om trygghet. Hemuppgiften åtföljs av ett meddelande hem.

I slutet av lektionen frågar läraren eleverna om de har lärt sig något nytt. Eleverna visar tummen upp om de har lärt sig något nytt och tummen ned om de inte har lärt sig något nytt.

Utprintbara uppgifter

Staden
tillhör
ALLA

Fundera tillsammans

Du är på väg till din kompis. Vid trappan sitter två vuxna som dricker alkohol.

Hur gör du då?

Staden
tillhör
ALLA

Fundera tillsammans

Du sitter på bussen på
väg till din kompis.

En vuxen som verkar
snurrig kommer och
sätter sig bredvid dig.

Hur gör du då?

**Staden
tillhör
ALLA**

Fundera tillsammans

Du är på väg hem.
En grupp vuxna skriker
och grälar med
varandra på gatan.

Hur gör du då?

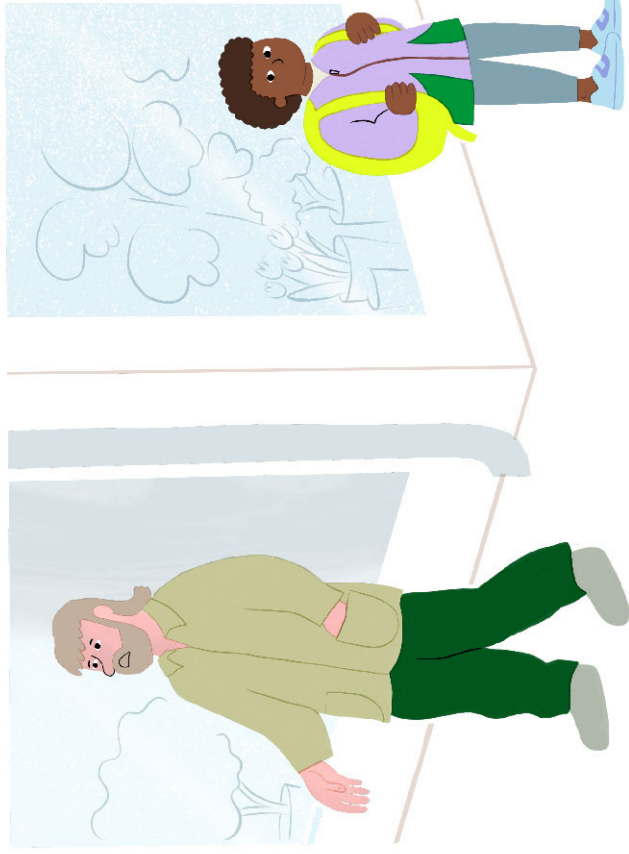

Staden
tillhör
ALLA

Fundera tillsammans

Du är ute och väntar
på din kompis. En
okänd vuxen som betar
sig virrigt talar konstiga
saker för sig själv.

Vad gör du då?

Staden
tillhör
ALLA

Fundera tillsammans

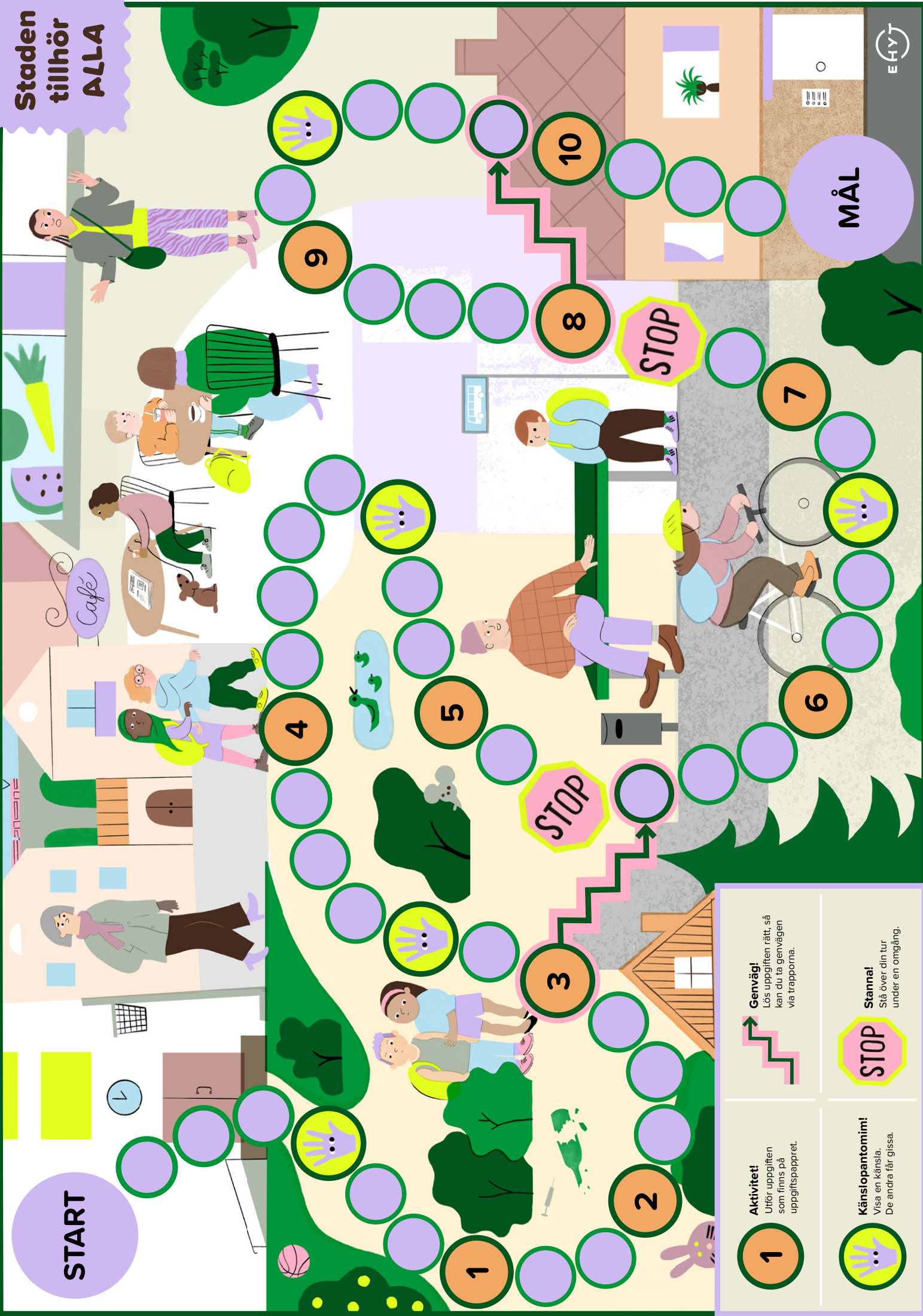
En okänd person skriker
elaka saker åt dig och
din kompis då ni är
på väg till biblioteket.

Hur gör ni då?

Brädspelet och korsordet

Staden tillhör ALLA

START

MÅL

Genvägi!
Lös uppgiften rätt, så kan du ta genvägen via trapporna.

1

Aktivitet!
Utför uppgiften som finns på uppgiftsappret.

Känslopantomimi!
Visa en känsla. De andra får gissa.

Stanna!
Stå över din tur under en omgång.

Uppgifterna till brädspelet

- 1 Vem skulle du berätta för om något läskigt hände?
- 2 Var i din kropp känner du rädsla?
- 3 Du är i skogen med din kompis. Ni hittar en spruta och en trasig flaska på marken. Hur gör ni då?
- 4 En okänd vuxen börjar följa efter dig och din kompis. Hur gör ni då?
 - a) Ni gömmer er bakom en sten.
 - b) Ni går raskt till en plats där det finns andra människor och berättar för en vuxen om vad som hänt.
 - c) Ni fortsätter att gå dit vart ni var på väg.
- 5 Berätta, hur du gör för att bli lugn.
- 6 Berätta om en situation när du kände dig skrämmd.
- 7 Vem kan du prata med i skolan om du har bekymmer.
- 8 Du väntar på bussen. En okänd vuxen ber dig sätta dig ner bredvid hen. Hur gör du då?
- 9 Du ser en person som svär och talar argt högt för sig själv. Vad kan orsaka ett sådant beteende?
 - a) Hen har använt mycket rusmedel.
 - b) Hen har en sjukdom.
 - c) En kan inte veta.
- 10 Berätta tre saker som får dig att känna dig själv trygg.

Svaren till brädspelet

- 1 Det är bra att berätta om en läskig situation för en trygg vuxen. Till exempel för föräldrarna.
- 2 Rädsla kan kännas olika för varje person. Till exempel som en knipande känsla i magen, en tryckande känsla i bröstet, snabbare andning, snabbare hjärtslag eller skakningar i benen.
- 3 Rör inte dem, och berätta om det ni hittat för en vuxen.
- 4 b) Gå raskt till en plats där det finns andra människor och berätta om situationen till en vuxen.
- 5 Du kan lugna dig själv genom att till exempel andas djupt, tänka på trevliga saker eller lyssna på lugn musik.
- 6 Berätta vad som hände, var du var och hur du gjorde i situationen.
- 7 Det finns många trygga vuxna i skolan som du kan tala med. Till exempel lärare, skolsköterska, kurator och psykolog.
- 8 Du behöver inte sätta dig bredvid en obekant person. Du kan säga nej och kan flytta dig längre bort. Om situationen känns obehaglig, berätta om den till en trygg vuxen.
- 9 Alla alternativ kan vara rätt, eftersom vi inte kan veta varför någon betar sig så här. Till exempel rusmedel och någon sjukdom kan ändra på betendet.
- 10 Många saker kan skapa en känsla av trygghet, till exempel ditt hem, skolan, familjen, kompisarna eller en lärare.

Lös korsordet med hjälp av ledtrådarna.

Vilken mening bildas på raden med den gröna pilen?

1. Vad säger du då du inte vill något?
2. Då man har svårt att sluta använda ett rusmedel.
3. Var kan du söka hjälp på stan?
4. Vem lyssnar på bekymmer i skolan?
5. Hjälper dig se bättre och ökar trygghetskänslan på gatorna?
6. Motsatsen till känslan orolig.
7. En väg du tillbringar mycket tid på.
8. Känslan då du inte känner dig trygg.
9. Vad hjälper, då man har dåligt och vara?
10. Ett rusmedel i drickbar form?
11. Telefonnummer 112 kallas också...

1.

--	--	--	--	--

2.

B			O				D	
---	--	--	---	--	--	--	---	--

3.

B					K
---	--	--	--	--	---

4.

	Ä	R			
--	---	---	--	--	--

5.

		L		S			N	G
--	--	---	--	---	--	--	---	---

6.

	U	G	
--	---	---	--

7.

	K		L			
--	---	--	---	--	--	--

8.

	Ä	D		L	
--	---	---	--	---	--

9.

P			T	
---	--	--	---	--

10.

			L			H		
--	--	--	---	--	--	---	--	--

11.

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Svar: _____ tillhör alla.

Lös korsordet med hjälp av ledtrådarna.

Vilken mening bildas på raden med den gröna pilen?

1. Vad säger du då du inte vill något?
2. Då man har svårt att sluta använda ett rusmedel.
3. Var kan du söka hjälp på stan?
4. Vem lyssnar på bekymmer i skolan?
5. Hjälper dig se bättre och ökar trygghetskänslan på gatorna?
6. Motsatsen till känslan orolig.
7. En väg du tillbringar mycket tid på.
8. Känslan då du inte känner dig trygg.
9. Vad hjälper, då man har dåligt och vara?
10. Ett rusmedel i drickbar form?
11. Telefonnummer 112 kallas också...

1. N E J

2. B E R O E N D E

3. B U T I K

4. L Ä R A R E

5. B E L Y S N I N G

6. L U G N

7. S K O L V Ä G

8. R Ä D S L A

9. P R A T A

10. A L K O H O L

11. N Ö D N U M M E R

Svar: EN TRYGG STAD tillhör alla.

Staden tillhör ALLA

Hej hemmafolk!

Ditt barn har deltagit i EHYT rf:s lektioner i skolan med temat 'Staden tillhör alla'

Under lektionerna har barnen funderat på hur de ska agera tryggt, till exempel när de möter personer som är berusade eller som betar sig virrigt. Barnen har lärt sig att undvika situationer som känns skrämmande, försvara sig själv och be om hjälp av trygga vuxna. Dessutom har de lärt sig att förstå olika människor och livssituationer.

Barn hör, ser och upplever saker i sin omgivning, precis som vi vuxna. Ibland kan upplevelserna vara förvirrande eller skrämmande. Därför är det viktigt att diskutera rusmedel och trygghet redan tidigt både i skolan och hemma. Fråga ditt barn vad hen har lärt sig under lektionen och visa att ni kan prata om vad som helst!

En hemuppgift - titta på en kort video tillsammans:

“Vad ska jag göra om jag blir rädd ute på stan”.

<https://ehyt.fi/trygg-stad>

Diskutera om det ni sett på videon:

- Har du någonsin sett en person som har känts skrämmande?
- Hur skulle du göra om du mötte en berusad människa?
- Vem kan du be hjälp av om du är rädd?

Staden tillhör alla är en modell utvecklad av EHYT rf för att stärka barns trygghets- och känslökunskaper. www.ehyt.fi/sv

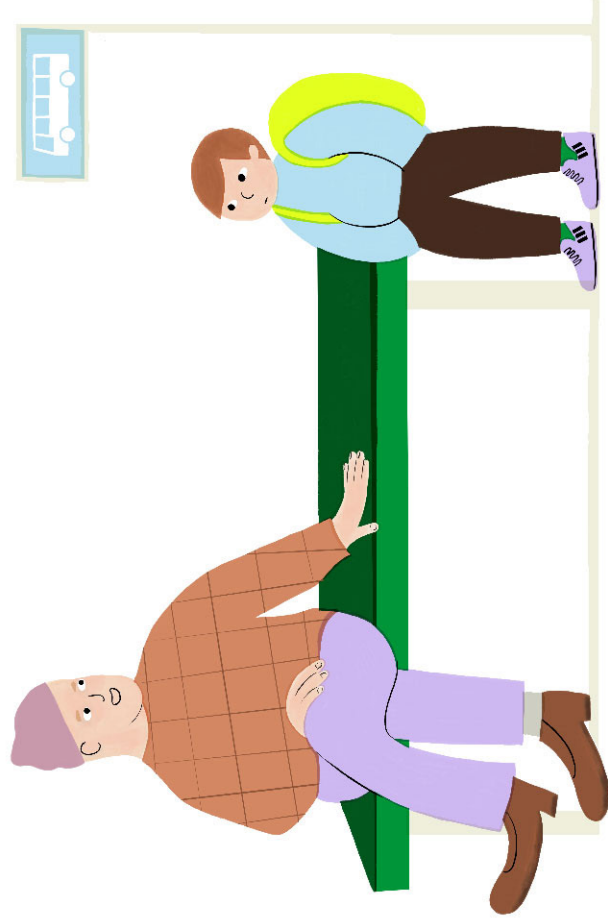
Alternativa reflektions- uppgifter

Staden
tillhör
ALLA

Fundera tillsammans

Du väntar på bussen.
En okänd vuxen ber
att du sätter dig
bredvid hen.

Hur gör du då?

Staden
tillhör
ALLA

Fundera tillsammans

Du är utanför butiken.
En främling ber om
att få pengar av dig.

Hur gör du då?

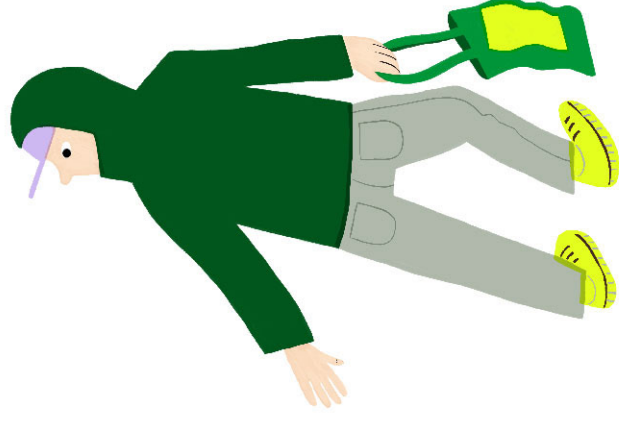

Staden
tillhör
ALLA

Fundera tillsammans

Du är på väg till skolan. En okänd person försöker komma åt din ryggsäck.

Hur gör du då?

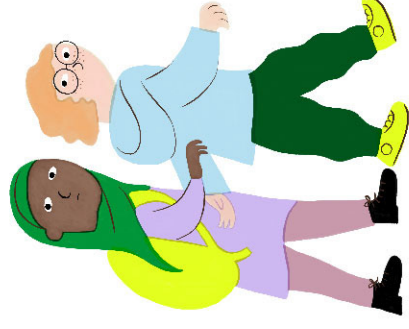
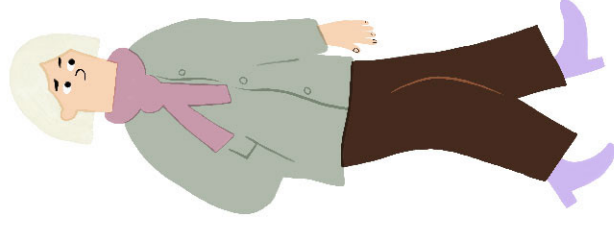

Staden
tillhör
ALLA

Fundera tillsammans

Du är ute och leker
med en kompis. En
okänd vuxen
börjar följa efter er.

Hur gör ni då?

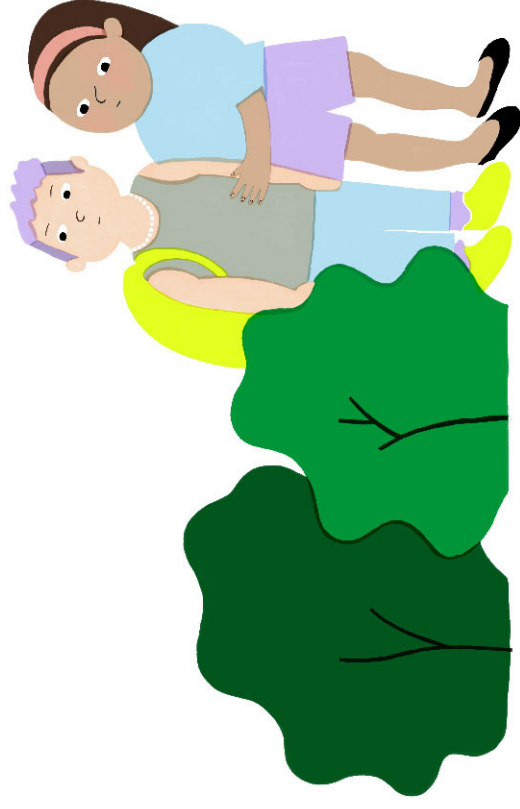

Staden
tillhör
ALLA

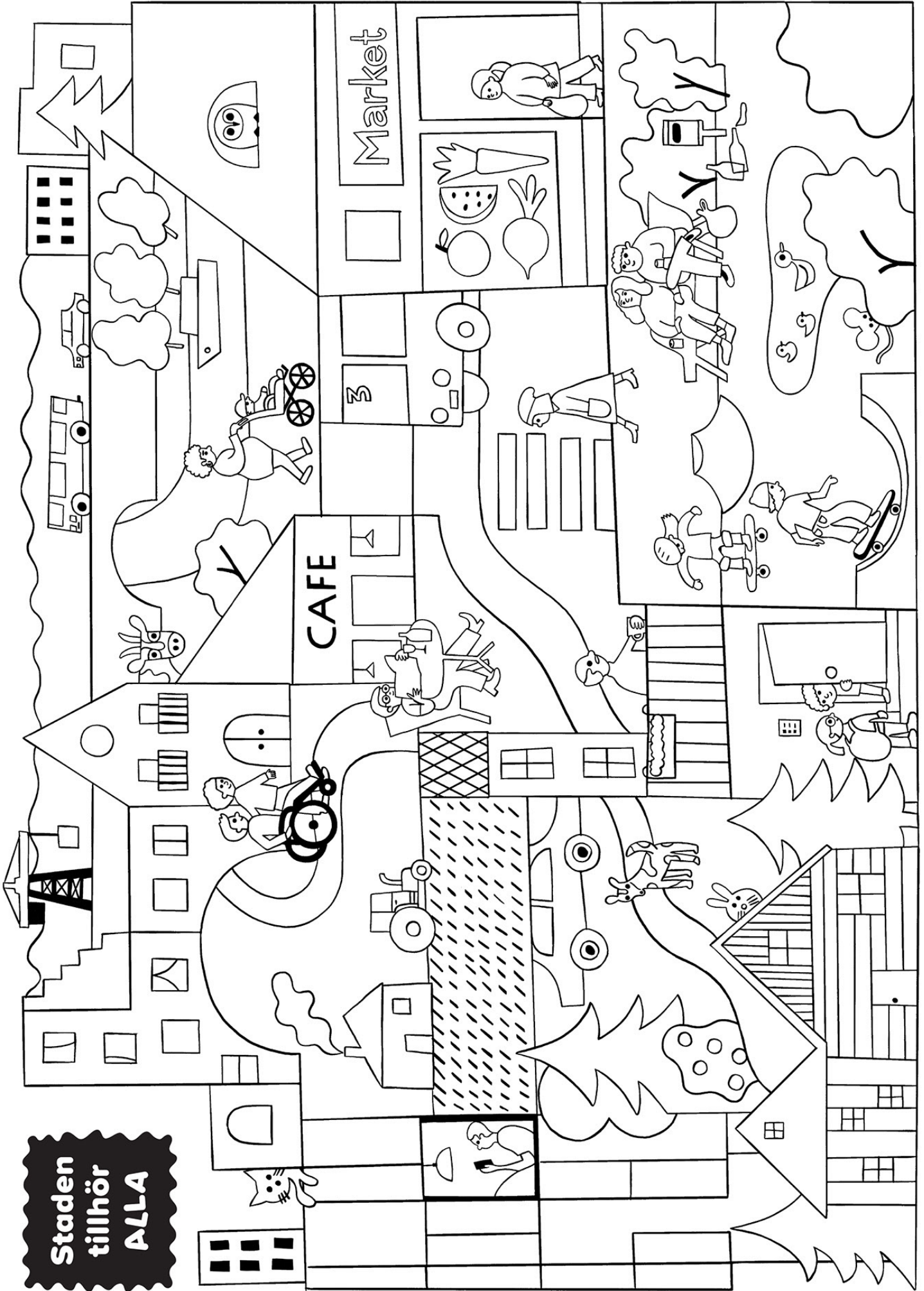
Fundera tillsammans

Du är med din kompis i skogen. Ni hittar en nål och en trasig glasflaska på marken.

Hur gör ni då?

Staden
tillhör
ALLA

**Staden
tillhör
ALLA**

Säg NEJ!

**Hej kompis!
Du kan
försvara
dig själv!**

Gå din väg.

**Berätta för en
trygg vuxen.**

Tack!

Jag är mycket glad över de människor som jag lyckats samla kring detta viktiga tema under arbetet med att utveckla detta läromaterial. Arbetet med att undervisa i känslö- och säkerhetsfärdigheter i den här kontexten har inneburit både osäkerhet och stora framgångar. Kan man prata med yngre barn om rusmedel och berusade personer? Visst! Den här handledningen visar det.

Den direkta responsen från eleverna och deras upplevelser bevisar att det lönar sig att prata med dem om detta tema, även om det till en början kan kännas svårt. Jag vill tacka de skolor som deltog i pilotprojektet, samt det uppsökande arbetet och dagcentren. Med er hjälp har jag kunnat testa verksamhetsmodellen och vidareutveckla den. Tack till de personer som ställt upp på fotografierna i utbildningsmaterialet och som har varit villiga att bidra med olika perspektiv och insikter om ämnet.

Tack också till de poliser som deltog i samarbetet och utarbetade handlingsrekommendationer. Tack till våra skickliga grafiska formgivare Linnéa Sjöholm och Hanna Siira för undervisningsmaterialets visuella utseende och illustrationer.

Ett stort tack till Inari Viskari och Anna-Leena Soininen för den ursprungliga verksamhetsmodellen Kaupunki kuuluu kaikille som har utvecklats i samarbete med Sininauhaääitiö, senare Helsingfors stads säkerhets- och beredskapsteam och Helsingfors stads sektor för fostran och utbildning. Med hjälp av den modellen har vi kunnat vidareutveckla en nationell verksamhetsmodell på EHYT. Tack till Helsingfors stads lekparcsverksamhet och socialhandledarna som jobbar med fokus på positiv särbehandling för möjligheten att bekanta oss med den ursprungliga verksamhetsmodellen i lekparcs. Det har gett oss idéer som stöd för vårt eget utvecklingsarbete.

Jag tackar Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne för finansieringen och möjligheten att utveckla materialet. Tack för att ni investerar i barns välmående!

Slutligen vill jag framföra ett särskilt tack till EHYT rf, vår avdelningschef Ilmo Jokinen samt min arbetskamrat i systerprojektet Kaupunki kuuluu kaikille, Heini Kärkkäinen. Tack till min kollega Krista Schulman som har hjälpt mig att formulera mig på svenska, och till alla mina andra kolleger för deras samarbete, stöd och uppmuntran.

Tack,
Minna Lehtinen
Projektchef
Staden tillhör alla-projektet

Källor:

Soininen, A.-L. & Viskari, I. (2013). Den ursprungliga verksamhetsmodellen Kaupunki kuuluu kaikille. Intervjuer med Anna-Leena Soininen och Inari Viskari samt tillgång till opublicerat material. Helsingfors stadskansli säkerhets- och beredskapsteam och Helsingfors stads sektor för fostran och utbildning.

Lajunen, K., Andell, M., Ylenius-Lehtonen, M. & Ojanen, S. (2019). Tunne- ja turvataitoja lapsille: Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Merimaa, M. (2015). Kaverit keskiössä - Raportti nuorten havainnointi ja haastattelut (NuHa)-hankkeesta. Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus, julkaisuja 1/2015. https://www.hel.fi/static/liitteet/nk/150330_NuHa_raportti_netiversio.pdf

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014. 4:e upplagan. Utbildningsstyrelsen: Helsingfors.

Pöyhönen, J. & Livingston, H. (2020). Fanni ja levoton liikeri.

Tuominen, M. & Laihin, E. (2013). ”Stadiin kuuluu pieni rosaisuus” - Helsingin turvallisuustutkimus 2012. Helsingin kaupunki tietokeskus. Tutkimuksia 2013:4. https://www.hel.fi/static/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/14_01_07_Tutkimuksia_4_13_Tuominen.pdf

Tuukkanen, T. (toim.) (2022). Lapsibarometri 2022 ”Jos joku on mun lähellä, silloin mä en pelkää” – lasten näkemyksiä turvallisuudesta. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:9.

www.ehyt.fi/staden-tillhor-alla